

Eén van de wijzigingen in het politiestel is dat er een landelijke besluitvormings- en afstemmingsstructuur komt.

Het Korpsbeheerdersberaad en de Raad van korpschefs worden in de wet opgenomen. Het bestuursakkoord gaat onder meer in op de voorbereiding voor de oprichting van de nieuwe landelijke Dienst concernstaf en bedrijfsvoering, onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van het korpsbeheerdersberaad. De Voorziening tot samenwerking politie Nederland (Vts PN) gaat op in deze nieuwe dienst. Het is tevens de bedoeling (maar dit staat nog ter discussie) dat de politieacademie onderdeel gaat worden van de Dienst concernstaf en bedrijfsvoering. Ook zaken als financiën, personeel en communicatie worden hierin gecentraliseerd.

Na overleg met de korpsbeheerdersraad heeft de Nederlandse minister van binnenlandse zaken een onderhandelingsakkoord afgesloten met betrekking tot het pakket aan maatregelen en afspraken. Leidend hierbij waren:

- de wil om nu en in de toekomst de operationele sterkte op peil te houden. Om dat te bewerkstelligen wordt de financiële problematiek vooral opgelost door efficiëncymaatregelen op het vlak van ICT en inkoop en door intensivering van de samenwerking tussen de korpsen;
- het uitgangspunt om de problematiek van de concerngedachte te benaderen;
- het principe om een deel van het eigen vermogen van de Nederlandse politie via een conversie beschikbaar te laten komen voor de bekostiging van het operationele politiewerk.

Bovendien heeft een onderzoeksbureau in het kader van de voorgenomen oprichting van een shared service organisatie op het gebied van bedrijfsvoeringstaken zogenaamde “feasibility studies” uitgevoerd.

De divisie bedrijfsvoering krijgt trouwens de taak de uitvoering van gemeenschappelijke bedrijfsvoeringstaken voor de politie zo mogelijk op landelijk niveau uit te voeren. Dit onderzoeksbureau kwam tot de volgende hoofdbevindingen:

- landelijke aansturing van processen en concentratie van medewerkers levert voor het overgrote deel van de PIOFACH (bedrijfsuit-

voerings)-processen verbetering op van efficiency, effectiviteit en kwaliteit;

- benchmark toont aan dat er kwaliteits-, effectiviteits- en efficiëncyverbetering is te behalen bij deze processen;
- op basis van het onderzoek kan een structureel besparingspotentieel gehaald worden op een periode van vijf jaren van ongeveer 259 miljoen €.

Willy Bruggeman*

RUBRIEK STRAFUITVOERING EN JUSTITIËLE HULPVERLENING

DE ERFENIS VAN LOUK HULSMAN

Op 19 juni 2009 kende de Nederlandse Vereniging voor Kriminologie de Willem Adriaan Bongerprijs postuum toe aan Louk Hulsman, die op 28 januari 2009 is overleden. De prijs werd in het leven geroepen ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van het Tijdschrift voor Criminologie. De jury – die bestond uit de professoren Brants, van Swaaningen en de Haan – somde in haar rapport vier redenen op waarom Hulsman in hun ogen de gepaste laureaat voor de prijs is.¹ Ten eerste beklemtoont de jury dat het abolitionisme van Hulsman, dit wil zeggen zijn stelling dat het strafrecht moet worden afgeschaft, ‘slechts de logische eindconclusie’ is van ‘achterliggende gedachten over samenleving, staat en recht, en de manier waarop met problemen en conflicten wordt omgegaan’ (p. 2). Zijn abolitionistisch perspectief op het strafrecht was met andere woorden het resultaat van een in de tijd uitgesponnen intellectuele ontwikkeling: gaandeweg zou Hulsman het geloof verliezen dat de klassieke strafrechtspleging een adequaat antwoord kan bieden op ‘problematische gebeurte-

* Voorzitter Federale Ploetieraad en professor Politiewetenschappen aan het Benelux Universitair Centrum.

1 Het juryrapport van de Willem Adriaan Bongerprijs is beschikbaar op http://www.criminologie.nl/nvk/NVK_Bongerprijs_2009.pdf (geraadpleegd op 6 oktober 2009).

nissen' en stapsgewijs geraakte hij ervan overtuigd dat het zelf een bron van allerhande problemen is. Het abolitionisme van Hulsman is daarom niet een plotse opwelling of bevlieging, maar het orgelpunt van het consequent doordenken van bepaalde gedachtenlijnen die Hulsman reeds vroeg in zijn loopbaan had uitgewerkt (zoals in zijn oratie *Handhaving van recht* uit 1965) en die uiteindelijk, rond 1977, de abolitionistische fase zou inluiden in zijn opvattingen over strafrecht. De jury stipt aan dat Hulsman op de weg die hij daartoe aflegde, heel wat (inter)nationaal belangwekkende publicaties de wereld heeft ingestuurd.

Ten tweede wijst de jury er in haar rapport op dat dergelijke uitgangspunten ook een doorslaggevende betekenis hebben gehad voor belangrijke beleidsterreinen, met name het Nederlandse drugbeleid, de uitbreiding van de mogelijkheden tot transactie en het *Report on Decriminalisation* van de Raad van Europa uit 1980. Ten derde zet de jury de didactische kwaliteiten van de laureaat in de verf. Hulsman was, zo schrijft de jury, een 'leermeester' die ervan overtuigd was 'dat een zelfstandige, creatieve en kritische visie op de (strafrechtelijke) werkelijkheid alleen kon worden bereikt wanneer je het onderwijs ook zo inrichtte' (p. 3). Tot slot meent de jury dat het een misvatting is om het belang van het werk van Hulsman als modieus of voorbijgestreefd terzijde te schuiven: 'Hulsman was zeker een kind van zijn tijd en het is ook juist dat hij in de jaren zeventig gemakkelijk gehoor vond voor zijn "alternatieve visies" op het strafrecht. Echter het theoretische fundament waarvan Hulsman een relativering van strafrechtelijk ingrijpen voorzag, is nog altijd relevant, ook voor wie zijn vergaande conclusie van afschaffing van het strafrecht niet zou willen delen' (p. 3). In het huidige tijdsegment, zo voegt de jury toe, waarin het strafrecht als dé oplossing voor allerhande maatschappelijke problemen wordt aangedragen, kan heel wat inspiratie worden geput uit het werk van Hulsman om de vanzelfsprekendheid ervan te doorprikken.

Dit is niet de geschikte plaats om het omvangrijke oeuvre van Louk Hulsman te bespreken en te

becommentariëren. Voor wie zich verder wil verdiepen in leven en werk van Hulsman blijft het proefschrift van John Blad uit 1996 wellicht de beste toegangspoort.² Het afgelopen jaar schreef Blad overigens verschillende bijzonder lezenswaardige stukken waarin hij hulde brengt aan Hulsman en zijn gedachtegoed.³ We beperken ons in deze rubriekbijdrage tot twee opmerkingen bij een aantal observaties die meermaals terugkeren in het juryrapport van de Willem Adriaan Bongerprijs. In het rapport kan de lezer immers een tweetal ontkrachtingen terugvinden: ten eerste, dat Hulsman zichzelf met zijn abolitionisme buitenspel zou hebben gezet; ten tweede, dat zijn denken een kind van zijn tijd is en daardoor zijn relevantie grotendeels heeft verloren. Als we die twee ontkrachtingen wat anders (en in vraagvorm) zouden formuleren, dan zouden deze als volgt kunnen klinken: Wat is de bijdrage van 'buitenstaanders' aan de ontwikkeling van het denken over misdaad en straf? En wat zouden de denkbeelden van Hulsman vandaag de dag nog kunnen betekenen?

Wanneer we Hulsman een 'buitenstaander' noemen dan is dit niet in de betekenis die de Nederlandse rechtsgeleerde Remmelink er ooit aan gaf toen hij suggereerde dat Hulsman zich met zijn 'abstract utopisme' 'buiten de serieuze discussie' zou hebben geplaatst.⁴ Wel gaat het om de onafgebroken nood aan aandacht voor het maatschappelijke functioneren van strafrecht en criminologie - en de daaraan vastgeknoopte vaststelling dat die aandacht het best gewaarborgd

2 J.R. BLAD, *Abolitionisme als strafrechtstheorie. Theoretische beschouwingen over het abolitionisme van L.H.C. Hulsman*, Arnhem, Gouda Quint, 1996, 519p.

3 J. BLAD, "Botsende realiteiten of: je weet maar nooit. In Memoriam Louk Hulsman (1923-2009)", *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 2009, afl. 1, 77-80; J. Blad, "In Memoriam Louk Hulsman (1923-2009)", *Delikt & Delinkwent*, 2009, afl. 3, 175-184; J. Blad, "De zinledige vrijheidsstraf. Een herinnering aan Louk Hulsman", *Fatik: Tijdschrift voor Strafbeleid & Gevangeniswezen*, 2009, afl. 122, 19-22.

4 J. REMMELINK, "Actuele stromingen in Nederlands strafrecht", in: Y. BURUMA (ed.), *100 jaar strafrecht. Klassieke teksten van de twintigste eeuw*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 1999, 94.

wordt als we zo nu en dan een zekere afstand nemen van het hier en nu. Zo porde Hulsman criminologen bijvoorbeeld aan om het concept 'criminaliteit' te laten varen en te aanvaarden dat criminaliteit geen 'ontologische realiteit' heeft. Er is een 'externe kijk' nodig, zo stelde hij: 'A criminology which continues to incorporate in its own "language" the concepts which play a key role in this process, can never take an external view on this reality and is therefore unable to demystify it.'⁵ Of je het nu eens of oneens bent met Hulsman's stelling, de cultivering van een dergelijke 'externe kijk' lijkt, in het licht van het geheel eigen voorwerp van het strafrecht en de criminologie, onontbeerlijk. Hulsman gaf dit ook mee aan zijn studenten: 'Wetenschappelijk onderwijs is (...) niet in de eerste plaats het wegwijs maken van studenten in bepaalde sectoren van de sociale werkelijkheid. Het is in de eerste plaats studenten een kans geven om te leren zelf de weg in allerlei terreinen van de sociale werkelijkheid te vinden. De student moet niet in de eerste plaats leren om een kaart te lezen (...) doch ook een kaart te maken (...). Hetgeen voor de "ordenende" docent het niveau van analyse en synthese is, is voor de student die met het eindproduct van deze activiteit wordt geconfronteerd het lagere niveau van "inzicht" of van "begrip". Wanneer de docent de student de kans wil geven om te leren om zelf een kaart te maken dan moet hij er zelf vanaf zien om die kaart volledig afge maakt aan te bieden.'⁶ Voor Hulsman hing deze visie op onderwijs samen met zijn opvatting over de sociale constructie van de strafrechtelijke werkelijkheid. Studenten moeten daarom ook bouwstenen aangereikt krijgen die hen toelaten om onbevangen om zich heen te kunnen kijken zodat ze zelf 'orde' leren scheppen in de veelheid aan prikkels die ze opvangen. Docenten die studenten daarentegen afgewerkte eindproducten voorschotelen, produceren papegaaien. En wat voor het onderwijs geldt, geldt ook daarbuiten. Meer van hetzelfde.

5 L.H.C. HULSMAN, "Critical criminology and the concept of crime", *Contemporary Crises*, 1986, 71.

6 L.H.C. HULSMAN, *Reader 4a. Strafrecht. Studiejaar 1979/80*. Rotterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam, 1980, 1-2.

Binnen de criminologie worden denkers die doorheen hun loopbaan een 'externe kijk' hebben ontwikkeld (en zich daardoor vaak het meest kritisch hebben uitgelaten over de criminologische wetenschap) overigens maar al te vaak (en soms ongewild) uitgeroepen tot de belangrijkste vaandel dragers van de discipline. De (zelfverklaarde) 'anti-criminoloog' Stanley Cohen, die zijn kritiek op de criminologie onder meer neerschreef in een boek met de weinig verhullende titel *Against Criminology*, merkt hierover op: 'Every attempt I have ever made to distance myself from the subject, to criticize it, even to question its very right to exist, has only got me more involved in its inner life.'⁷ Toen Nils Christie in 1976 uitgenodigd werd om een lezing te geven bij de plechtige opening van het criminologisch instituut in Sheffield vertelde hij zijn publiek onomwonden dat we er misschien beter aan zouden doen om dergelijke instituten te sluiten in plaats van ze te openen: naar zijn mening 'stelen' criminologen en juristen immers op ongeoorloofde wijze conflicten van daders en slachtoffers.⁸ En toen David Garland vorige zomer in Barcelona een volle zaal toesprak op het Wereldcongres van de International Society for Criminology, schilderde hij een weinig rooskleurig plaatje van hoe de criminologie vandaag de dag functioneert. Garland voerde bij die gelegenheid een pleidooi tegen een zelfstandige criminologie die volgens hem, wanneer ze losgesneden is van de moederdisciplines, gedoemd is aan bloedarmoede te lijden en zich nooit zal kunnen loswringen uit het Foucaultiaanse 'macht/kennis'-keurslijf.⁹

Is de criminologie dan een masochistische discipline? Op het eerste zicht lijkt het daar wel op:

7 S. COHEN, *Against Criminology*, New Brunswick, Transaction Publishers, 1988, 8.

8 N. CHRISTIE, 'Conflicts as property', *British Journal of Criminology*, 1977, 1.

9 D. GARLAND, 'Disciplining Criminology?' *International Annals of Criminology - Annales internationales de criminologie*, 2008, 19-37. Voor een meer uitgebreide discussie van Garlands 'externe kijk' op de criminologie, zie T. DAEMS, *De bestraffings sociologie van David W. GARLAND*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2009, hoofdstuk 6.

Christie, Cohen, Garland en Hulsman hebben doorheen hun carrières prestigieuze prijzen van allerhande criminologische verenigingen ontvangen en mogen (of mochten) geregeld het spreekgestoelte bestijgen. Of misschien hebben criminologen de zegswijze 'houd je vrienden dicht bij je, maar je vijanden nog meer' wel tot lijfspreuk verheven? Je zou hun warme omarming binnen de criminologie echter ook door een minder cynische reden kunnen verklaren. Alle bieden ze immers een reflectie op de criminologie, als 'buitenstaander', die uiterst belangrijk is: het gaat steevast om beschouwingen over wat criminologen doen, wat ze aan zichzelf en aan de buitenwereld vertellen dat ze doen, en wat de implicaties van onze activiteiten zijn voor de wereld waarin we leven. Het paradoxale is dat dergelijke observaties impliceren dat we ons soms naar de rand van (of zelfs buiten) de criminologie moeten bewegen om uit te vloeien hoe de criminologie functioneert en wat ze met ons doet. Maar zij die zich op overtuigende wijze aan een dergelijke uitstap wagen, worden uiteindelijk, zo leert de geschiedenis ons, weer met open armen in het centrum van de criminologie ontvangen.

Daar ligt wellicht ook een deel van het antwoord op de tweede vraag, namelijk de relevantie van het denken van Hulsman voor de wereld waarin we vandaag leven. Los van praktische overwegingen in hoeverre zijn bepleite abolitionisme ook haalbaar is en los van filosofische denkoefeningen over de mate waarin het wenselijk is, cultiveert het die 'externe kijk' die de criminologie zo broodnodig heeft. Net omdat het ruwe materiaal van de criminologie 'buitenstaanders' zijn (dit wil zeggen devianten en misdrijfplegers) en net omdat de criminologie zo sterk gericht is op het vraagstuk hoe we met dergelijke 'buitenstaanders' (zouden moeten) omgaan, heeft de criminologie binnen haar eigen rangen nood aan 'buitenstaanders' (maar nu te verstaan als wetenschappers) die het geheel overschouwen en kritisch beschouwen. Hulsman is zeker niet de enige die om die reden geschiedenis schreef in de criminologie. Maar hij heeft het wel op een beklijvende wijze gedaan waardoor zijn intellectuele erfenis, zoals blijkt uit het hierboven

besproken rapport van de Willem Adriaan Bongerprijs, wederom in het centrum van de criminologie werd gekatapulteerd.

Tom DAEMS*

* Postdoctoraal onderzoeker Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen, Instituut voor Strafrecht en Levens Instituut voor Criminologie (LINC), K.U. Leuven.